

Presentació: La governança del canvi climàtic en els diferents estats descentralitzats de la Unió Europea. Una anàlisi comparada

El procés de transformació planetària arran de l'acció antròpica és avui un fenomen generalment acceptat, en el qual destaca, pel seu impacte i notorietat, el canvi en el clima de la Terra. Tal com posa de manifest la contribució del grup de treball II al sisè informe valoratiu del Panell Internacional sobre el Canvi Climàtic, “[h]uman-induced climate change, including more frequent and intense extreme events, has caused widespread adverse impacts and related losses and damages to nature and people, beyond natural climate variability”. En aquest context, els reptes que afronten tots els poders públics són evidents. En els estats descentralitzats, la necessitat de donar resposta als reptes que planteja el canvi climàtic es complica davant d'una diversitat d'actors amb competències en un àmbit que, per la seva mateixa naturalesa, és transversal. Al mateix temps, aquesta mateixa complexitat institucional obre la porta a la innovació en les polítiques públiques i la cooperació en l'acció climàtica, que és del tot necessària atesa la multiplicitat d'actors que conflueixen a tots els nivells en un problema que afecta tots els aspectes de la vida social.

Efectivament, el canvi climàtic fa necessari plantejar-se les necessitats institucionals que implica la governança en un context planetari. En conseqüència, els problemes i les oportunitats que aquí se susciten representen, alhora, aspectes de la necessària adaptació de la política i el dret a aquest fenomen. De fet, el canvi climàtic és el desafiament més significatiu que la humanitat en el seu conjunt afronta en el moment present. Efectivament, ja no es tracta d'una situació que depengui d'un esdeveniment catastròfic puntual, sinó que la transformació antròpica es normalitza en el funcionament ordinari dels processos de reproducció social a escala global. En aquest context, el dret

internacional públic ha entès que el canvi climàtic esdevé una preocupació comuna de la humanitat.

Això representa un repte a l'hora d'impulsar polítiques públiques i marcs jurídics que permetin el disseny d'una governança adaptada a aquesta nova realitat. Això interpel·la tots els actors institucionals, entre els quals es troben les institucions subcentrals en els estats descentralitzats, que exerceixen competències significatives en relació tant amb la mitigació com, sobretot, l'adaptació al canvi climàtic. Certament, les estructures polítiques i els dissenys juridicopúblics del present no estan pensats per respondre a una dinàmica de transformació d'aquestes característiques, la qual cosa fa que les experiències que s'assagen els diversos sistemes i, particularment, en aquells que són descentralitzats tinguin un interès evident, ja que, en definitiva, són àmbits familiaritzats amb la complexitat on el disseny de respostes innovadores i pertinents és plausible.

Així, si bé existeix un marc jurídic internacional, a partir de la Convenció Marc de Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (CMNUCC), de 1992, i el seu darrer desenvolupament, l'Acord de París, de 2015, el cert és que, en bona part, l'acció de mitigació i adaptació queda diferida als estats. En aquest context i en funció de les competències de què disposen, els actors territorials poden ser un element fonamental a l'hora de dissenyar i implementar estratègies per respondre al canvi climàtic, com mostra, de manera particular, l'experiència als Estats Units en els darrers anys. En aquest sentit, les institucions subcentrals, juntament amb els tribunals i els moviments socials, estan jugant, en moltes ocasions, un paper d'impuls per a les polítiques de mitigació i adaptació, davant de la posició menys compromesa dels estats en molts casos. Certament, cada sistema descentralitzat implica una distribució de competències particular, de manera que no es poden generalitzar les conclusions en relació amb un cas particular, sobretot, pel que fa el canvi climàtic, per la seva natura transversal. Tanmateix, el cert és que l'acció climàtica dels ens subcentrals és significativa i, en moltes ocasions, interactua amb les polítiques dels estats, tot generant conflictes, canvis i desafiaments.

En el cas de Catalunya, el canvi climàtic pot tenir efectes molt significatius, amb la possibilitat de megaincendis, estrès hídric, desertificació o crisis alimentàries, entre altres. Atesa la urgència de la situació, es va aprovar, com és sabut, la Llei 16/2017, d'1 agost, del canvi climàtic, que propugnava una perspectiva holística i transversal, amb una voluntat innovadora que, tanmateix,

es va veure obstruïda per la declaració d'inconstitucionalitat d'una part del seu articulat en la STC 87/2019, de 20 de juny, una decisió jurisdiccional que confirmava la sensibilitat més aviat reduïda del Tribunal Constitucional en relació amb els problemes que planteja el canvi planetari, tot continuant una línia jurisprudencial falcada en un model de desenvolupament basat en l'ús intensiu de les energies fòssils i, en última instància, insostenible.

Malgrat el contingut de la sentència, els reptes que presenta la reacció davant del canvi climàtic per part de les institucions catalanes s'intensifiquen progressivament amb la degradació de la situació. D'altra banda, en altres estats els problemes i el paper dels actors territorials són així mateix significatius. Per aquest motiu, la *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals – Journal of Self-Government* dedica la secció monogràfica d'aquest número a les experiències en relació amb la governança del canvi climàtic als estats descentralitzats, concentrant-se en aquells que pertanyen a la Unió Europea (Alemanya, Àustria, Bèlgica, Espanya i Itàlia), pel fet que comparteixen un marc jurídic comú i s'emmarquen en una estratègia compartida, que defineix un dels actors fonamentals en la resposta internacional al canvi climàtic, la mateixa Unió.

Aquesta secció monogràfica, coordinada per Mariachiara Alberton i Endrius Cociolo, recull les ponències que es van presentar en la jornada *Climate Change Governance in EU Decentralized Member States: A Comparative Review*, que es va dur a terme a Tarragona el 20 de setembre de 2022, en el context del 9è. Congrés de l'European Environmental Law Forum, l'organització del qual va tenir la gentilesa d'incloure aquesta convocatòria com a *side event*. La secció monogràfica ve encapçalada per un article de presentació a càrrec dels seus coordinadors, amb el títol "Climate change law and federalism. A comparative review from the perspective of the EU decentralised member states". Posteriorment, figura la contribució relativa a Alemanya, elaborada per Moritz Reese, sota el títol "Transformation to climate neutrality in federal perspective – Distribution of powers and regional responsibilities under European Union law and in the German federal system", que contextualitza la qüestió tot prenent com a referència el dret de la Unió Europea. Seguidament, el treball de Maria Bertel, "Climate change law and the Austrian federal system", analitza el cas austríac.

A continuació, es repassa el peculiar cas belga en la contribució titulada "When decentralisation strikes back: The example of climate governance in Belgium", a càrrec de Matteo Fermeiglia. Els dos estats regionals analitzats en

aquesta secció monogràfica ocupen la part final. En primer lloc, el cas espanyol és analitzat per Manuela Mora Ruiz en la contribució titulada “Climate change, energy transition and territorial decentralisation in Spain”. L’últim treball de la secció monogràfica el signa una de les seves coordinadores, Mariachiara Alberton, i analitza el cas del regionalisme italià, sota el títol de “Climate change governance: The case of Italy”, que presta atenció no només al marc general, sinó també al cas particular del Trentino i el Tirol del Sud.

A banda, aquest número inclou dos articles més. El primer d’ells, a càrrec de Reyes Marzal Raga, es refereix a una particularitat del règim autòmic de la Comunitat Valenciana, el cas dels tribunals consuetudinaris, que tenen una particular projecció competencial. En concret, l’article es titula “La competencia de la Generalitat Valenciana sobre los tribunales consuetudinarios y tradicionales. Propuestas para un mejor desarrollo estatutario”. Finalment, aquest número recull un treball de Mikel Erkoreka sobre federalisme fiscal, en concret, en relació amb el cas suís, “El sistema de nivelación fiscal de Suiza: bases y resultados de la reforma de 2008. Una fuente de lecciones para la reforma del sistema de financiación autonómica en España”, treball que, de fet, avança el que serà l’objecte de la secció monogràfica del pròxim número de la revista, dedicada al finançament autòmic.

Jordi Jaria-Manzano
Director